

6. Янчук М. М. Освітній процес у початкових церковних школах XIX ст. // Наукові записки 2016. – Вип.24. – С.37–41.
7. Бовуа Д. Російська влада і польська шляхта в Україні 1793–1830 рр. / Переклад з французької Зої Борисюк. – Львів: Кальварія, 2007. – 296 с.
8. Вінниця: Історичний нарис / За ред. В. О. Птушенко. – Вінниця, 1964.
9. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф.255. – Оп.1. – Спр.370.
10. Там само. – Ф.844. – Оп.1. – Спр.153.
11. Філінюк А. Г. Освіта на Поділлі на рубежі XVIII–XIX ст. / А. Г. Філінюк // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець–Подільський: К–ПДПУ, 1998. – Т.1. – С.70–79.
12. Вінницькі Мури. Погляд скрізь віки. Мат. міжн. наук. конф. «Сзуїтський комплекс у Вінниці крізь призму століть» 9–10 вересня 2010 р. – Вінниця, 2011. – 512 с.
13. Тучинський В. Місце Вінницької гімназії в розвитку освіти на Поділлі (1814–1847 рр.) // Освіта на Поділлі: минуле та сьогодення: матеріали XXIII Всеукр. наук. історико–краєзн. конф. 20–21 жовтня 2011 р. – Вінниця, 2011. – 416 с.
14. ДАВО. – Ф.14. – Оп.2. – Спр.267.
15. Киевская старина. – 1906. – №3–4. – С.421–432.
16. ДАВО. – Ф.14. – Оп.2. – Спр.177.
17. Там само. – Спр.178.
18. Черкашина О. В. Музично–освітні заклади м. Вінниці (кінці XVIII – початку XX ст.) // Наукові записки. – 2016. – Вип.24. – С.147–153.
19. Правила для приходських училищ Киевской, Волынской и Подольской губерний (8 ноября 1845 г. на 3 года) // Журнал Министерства народного просвещения. – 1846. – Т.49.
20. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб. – К., 2003. – 335 с.

References

1. Vorolis M. G. Osvitnij ta kul'turnyj rozvytok na Podilli u drugij polovyni XIX – na pochatku XX stolittja / M. G. Vorolis // Naukovi zapysky VDPU im. M. Kocjubyns'kogo. – Vyp.13. Serija: Istorija: Zb–k nauk. pr. / Za zag. red. prof. P. S. Grygorchuka. – Vinnycja, 2008. – S.223–226.
2. Bazhenov L. V. Podillja v pracjah doslidnykiv i krajeznavciv XIX–XX st.: Istoriografija. Biobibliografija. Materialy. – Kam'janec'–Podil's'kij, 1993.
3. Opushko N. R. Etapy rozvytku osvity na Podilli v pershij polovyni XIX stolittja / N. R. Opushko // Naukovi zapysky Vinnyc'kogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu imeni Myhajla Kocjubyns'kogo. Serija: Pedagogika i psihologija. – 2013. – Vyp.39. – S.394–398.
4. Kosholap O. F. Rozvytok pol's'koi' osvity na terytorii' Podillja v XIX – na pochatku XX stolittja // Kul'tura i vyhovannja. – 2011. – №2. – S.84–93.
5. Sesak I. Navchal'ni zaklady na Podilli naprykinci XVIII – pershij tretyni XIX st. / I. V. Sesak // Osvita, nauka i kul'tura na Podilli. – 2011. – Т.18. – S.3–15.
6. Janchuk M. M. Osvitnij proces u pochatkovykh cerkovnykh shkolah XIX st. // Naukovi zapysky 2016. – Vyp.24. – С.37–41.
7. Bovua D. Rosijs'ka vlada i pol's'ka shljahta v Ukrai'ni 1793–1830 rr. / Pereklad z francuz'koi' Zoi' Borysjuk. – L'viv: Kal'varija, 2007. – 296 s.
8. Vinnycja: Istorychnyj narys / Za red. V. O. Ptushhenko. – Vinnycja, 1964.
9. Derzhavnyj arhiv Vinnyc'koi' oblasti (dali – DAVO). – F.255. – Op.1. – Spr.370.
10. Tam samo. – F.844. – Op.1. – Spr.153.
11. Filinjuk A. G. Osvita na Podilli na rubezhi XVIII–XIX st. / A. G. Filinjuk // Osvita, nauka i kul'tura na Podilli. Zbirnyk naukovykh prac'. – Kam'janec'–Podil's'kij: K–PDP, 1998. – Т.1. – С.70–79.
12. Vinnyc'ki Murj. Pogljad skriz' viky. Mat. mizhn. nauk. konf. «Jezui'ts'kij kompleks u Vinnyci kriz' pryizmu stolit'» 9–10 veresnja 2010 r. – Vinnycja, 2011. – 512 s.
13. Tuchyns'kij V. Misce Vinnyc'koi' gimnazii' v rozvytku osvity na Podilli (1814–1847 rr.) // Osvita na Podilli: mynule ta s'ogodennja: materialy XXIII vseukr. nauk. istoriko–krajezn. konf. 20–21 zhovtnja 2011 r. – Vinnycja, 2011. – 416 s.

14. DAVO. – F.14. – Op.2. – Spr.267.
15. Kievskaja starina. – 1906. – №3–4. – S.421–432.
16. DAVO. – F.14. – Op.2. – Spr.177.
17. Tam samo. – Spr.178.
18. Cherkashyna O. V. Muzychno–osvitni zaklady m. Vinnyci (kinci XVIII – pochatku XX st.) // Naukovi zapysky. – 2016. – Vyp.24. – S.147–153.
19. Pravila dlja prihodskih uchilishh Kievskoj, Volynskoj i Podol'skoj gubernij (8 nojabrja 1845 g. na 3 goda) // Zhurnal Ministerstva narodnogo prosveshhenija. – 1846. – Т.49.
20. Medvid' L. A. Istorija nacional'noi' osvity i pedagogichnoi' dumky v Ukrai'ni: navch. posib. – K., 2003. – 335 s.

Bohatchuk S. S., candidate of historical sciences, the senior lecturer of Faculty of and philosophy of the Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), svetabogatchuk@ukr.net

Development of education of Podilskyi region in the first half of the nineteenth century

According to scientific and archival sources, statistical data, a comprehensive analysis of the state of education in the Podilsky Krai in the first half of the nineteenth century was carried out. It is noted that the situation in this area was rather difficult during this period.

In many Podillya cities, the existing network of educational institutions and cultural institutions in this period no longer met the growing needs of their inhabitants. Most of Podillya cities, in comparison with other cities of Little Russian provinces, clearly lagged behind the number of cultural and educational institutions. The reasons for this should be seen in the insufficient social and economic development of Podilskyi land, where feudal remnants were a serious obstacle to its development.

At the beginning of the nineteenth century the inhabitants of the Podolsk province gained their education mainly in church–parish and dyakovskie elementary schools. But in the future there is the emergence of gymnasiums, as a higher level of education of the population.

Keywords: Podillya, education, gymnasia, parish schools.

* * *

УДК 94(477.7):281.93(=131.1)«18»

Феденко О. О.,
головний науковий співробітник,
Державний архів Одеської області
(Україна, Одеса), fedenkoolena@gmail.com

Італійці Одеси у формуванні і підтримці римо–католицької громади у XIX ст.

На основі українських та італійських архівних джерел у статті аналізується участь італійських підданих у формуванні римо–католицької громади Одеси у XIX ст. Автором з'ясовано, що члени італійської громади Одеси матеріально підтримували створення і розбудову католицького храму і школи, а також входили до піклувальної ради церкви. Чисельність і потужність італійської громади зумовили обов'язкову наявність в Одесі італійських священиків, які стали поважними членами своєї громади. У статті також показано, що з 1830-х рр. внаслідок заходів російського уряду і практики змішаних шлюбів в середині італійської спільноти спостерігається збільшення осіб православного віросповідання.

Ключові слова: римо–католицька церква, Одеса, італійці, консули.

Поліетнічність Одеси з перших років її існування зумовила формування різних конфесійних громад, однією з яких була римо–католицька, яку формували французькі, італійські, іспанські, австрійські піддані та частина німців. Залучення іноземців до управління і економічної розбудови міста сприяли заходи російського уряду, зокрема і свобода віросповідання.

Проблема ролі італійської громади у становленні римо–католицької церкви Одеси у XIX ст. не розкрита в історіографії детально, що обумовлено відсутністю. Загальні аспекти формування римо–католицької громади Одеси висвітлені у монографіях Н. М. Діанової

[9–12]. Зв'язки італійської громади Одеси з католицькою церквою міста і конфесійні процеси в середині громади в контексті історії італійської еміграції до Одеси ні в вітчизняній, ні в іноземній історіографії не розглядалися.

Офіційно вірою в усіх Італійських державах був католицизм, приналежність до якого в перші десятиліття існування громади було ознакою італійської спільноти Одеси, враховуючи те, що значна частина емігрантів з Апеннін переселялися цілими сім'ями. Італійське населення Одеси швидко зростало: в перші роки заснування Одеси італійці становлять десятку частину населення міста – 800 осіб при загальній кількості населення 7–8 тис. осіб [17, с. 161]. У 1820 р. сардинський генеральний консул повідомляв, що в Одесі проживає близько 500 католиків, з яких, на його думку, 150 є вихідцями з Сардинського королівства [24]. У 1827 р. в місті проживало 32 995 осіб, у тому числі 3 498 іноземців (10,6%), серед яких вихідці з різних італійських держав становили 0,96% (334 осіб): Неаполітанське королівство – 100 осіб (0,3%), Сардинське королівство – 68 осіб (0,2%), Італія – 159 осіб (0,45%), Тоскана – 7 осіб (0,01%) [3, с. 159]. У 1834 р. кількість іноземців складала 5 174 осіб, серед них італійців 28% або 1 016 осіб при загальній кількості населення 61 899 осіб [1, с. 108]. Через три роки в Одесі мешкало вже 1 600 вихідців з Апеннін [1, с. 108].

У 1872 р. генеральним італійським консульством Одеси до журналів реєстрації було записано 1 178 італійських підданих, у 1873 р. – 1 213 осіб, у 1874 р. – 1 316 осіб, у 1875 р. – 1 386 осіб, 1876 р. – 1 600 осіб [35]. Проте, консул наголошував, що деякі італійській піддані не записуються кожного року, а реальна кількість італійських підданих сягає 2 800 осіб [36]. Окрім постійно проживаючих в місті італійців, під навігаційного сезону, з весни до пізньої осені, в місті перебувала значна кількість італійських моряків. В. У 1877 р., коли до Одеси прийшло 419 суден під італійським прапором загальна кількість членів екіпажу складала 5 447 осіб, у 1871 р. – 4 398 осіб, у 1872 р. – 2850 осіб, 1873 р. – 2 100 осіб, 1874 р. – 2 754 особи, 1875 р. – 2098 осіб, 1876 р. – 2 793 особи [37].

Ці данні демонструють, що італійські піддані склали значну частину римо-католицької громади міста. Проте з першої третини XIX ст. конфесійна однорідність італійської громади була порушена. Стаття 67 Цивільного кодексу Зводу законів Російської імперії зобов'язувала дотримуватися певних правил при укладанні шлюбу між православною особою і представником іншої конфесії: від неправославної особи вимагалось відмовитися від прозелітизму в родині, хрещення і виховувати дітей в православ'ї, укласти шлюб у православному храмі і за православним обрядом [14]. Серед італійських емігрантів була значна кількість неодружених чоловіків, що брали за дружин жінок, що належали до інших релігійних конфесій і етнічних громад. Звичайно, це не могло не відбитися на конфесійному і мовному складі італійської громади, враховуючи, що законодавство забороняло католицьким священикам навертати православних в католицизм [15].

Детально наслідки змішаних шлюбів в середині XIX ст. описував сардинський генеральний консул А. д'Андрейс. За його свідченням, церкву для вінчання пара обирала в залежності від віросповідання

дружини, і діти наслідували віру матері, адже «вона перша виховувала дитину». Якщо один з батьків був православним, то шлюб укладався у православної церкві, «служителі якої є дуже настійливі в тому, що б діти також сповідували православну віру» [30]. Значна кількість сардинських підданих знаходилась в наступному становищі: шлюб з представником лютеранської церкви – діти охрещені та виховані в цій вірі; шлюб з православними, діти сповідують православ'я. Консул повідомляє про випадки, коли наречені були католиками, проте не могли обвінчатися в католицькому храмі, вимушені були звертатися до православної церкви [30].

Один з перших випадків укладання шлюбів італійців-католиків в православному храмі викликав скандал. У лютому 1831 р. в одну з православних храмів Одеси капелан православною обряду, «який нещодавно прибув з армії», обвинчав сардинських підданих купця 3-ої гільдії Жана-Батісту Каруту і Марію Розетті, дочку купця 2-ої гільдії. Це викликало непорозуміння з боку католицької церкви, що відмовлялася визнавати цей шлюб, і «зادля запобігання таких випадків вимагала від російського уряду покарання в рамках всієї [італійської] нації» [26]. Сардинський генеральний консул Гаetano Міланта цей шлюб визнав і просив те саме зробити місцеву католицьку церкву. Також втрутилася православна церква, яка запевняла, що Джамбатіста Карута вирішив змінити католицьке віросповідання на православне, тому і взяв шлюб в православному храмі. Тільки після заяви православної церкви скандал вщухнув [27].

Для здійснення змішаного шлюбу у середині XIX ст. потрібно було отримати дозвіл місцевої адміністративної або релігійної влади. Так, у 1858 р. папський підданий Джованні Граціо звернувся до одеського градоначальника з проханням дозволити його шлюб з дочкою одеського міщанина Марією Михайловою без його переходу в російське підданство і прийняття православ'я. Дж. Граціо свідчив, «що його наречена не має жодного капіталу і нерухомості» [3, арк. 1], і що він «зобов'язувався при вступі в цей шлюб дати підписку, як того вимагає закон, про хрещення і виховання дітей у православному віросповіданні» [3, арк. 13в]. Дозвіл був отриманий від канцелярії обер-прокурора святішого Синода [3, арк. 3].

В другій половині XIX ст. практика змішаних шлюбів стає все частішою, що доводять метричні книги Херсонської духовної консисторії. У 1898 р. був укладений шлюб між Георгієм Едуардовичем Віцманом, православним, та італійською підданою Еліанорою-Ермінією де Барбері [7, арк. 323зв–324]; Хрисаном Тимофійовичем Крижанівським, православним, та італійською підданою Еліанорою Миколаївною Джардіні [7, с. 323зв–324]; італійським підданим Джованні Луїджович Боскі, католиком, та Марією Олександрівною Грохольською, православною [6, арк. 123зв–124]; у 1899 р. Анатолієм Інатієвичем Маковським, православним, та італійською підданою Генрієтою Кароліною Михайліною Брунетті [8, арк. 121зв–122]; італійським підданим Луїджі Антоніо Пеллерано, католиком, і Анастасією Павлівною Мискіною, православною [8, арк. 117зв–178].

Італійці-католики належали до постійних парафіян місцевого костелу, щотижневе відвідування якого, по суті, об'єднувало представників одного етносу. Законодавство Російської імперії ще з XVIII ст.

дозволяло вільне богослужіння всім християнським конфесіям [16], що забезпечило існування в Одесі римо-католицької церкви.

Римо-католицька церква з'явилася в Одесі незабаром після заснування міста. Тоді це був невеликий дерев'яний будинок молитви для католиків. В 1805 р. герцог Е. де Рішельє виділив під будівництво храму цілий квартал на вулиці Катерининській (ділянка в 2925 сажнів). Перший невеликий костел за проектом Ф. Фраполлі був зведений в 1822 р. Незабаром при костелі почали працювати притулок, дитячий будинок, будинок для людей похилого віку, католицька школа. У 1848 р. за підтримки губернатора Новоросійського краю графа Воронцова, почали будувати собор Успіння Пресвятої Богородиці (він був освячений в 1853 р.). Його настоятелем став священник Єжи Безутович, якому допомагали чотири капелани (куратори): для «нації» поляків, італійців, французів і німців [11, с. 113–117].

Серед постійних парафіян церкви, в тому числі і серед італійських підданих, що проживали в місті, обиралися синдики, що опікувалися матеріальними та фінансовими питаннями даної церкви, зокрема збирали пожертви. У грудні 1818 р. сардинський генеральний консул, граф Л. Даттілі дель Торре отримав листа від католицьких синдиків Одеси з проханням зробити сардинським урядом внесок на розвиток католицької церкви [23]. Синдики зазначали, що церква сумлінно виконує свої обов'язки, роблячи акцент на тому, що місцеві священники організують меси для екіпажів сардинських суден, що перебувають в Карантині [24]. На той час австрійський уряд щорічно платив 400 крб. ассиг., французький – 600 франків, також пожертви надходили від іспанського та неаполітанського консульств [23].

З 1819 р. сардинське консульство почало робити внески на користь церкви в розмірі 400 лір в деякі роки пожертви сягали 500 лір. У 1847 р. генеральний консул Королівства Обох Сицилій сповіщав уряд про «надзвичайну пожертву» сардинського колеги на реконструкцію будівлі католицької церкви у розмірі 1 800 франків [20].

Італійці також обиралися до синдиків, що входили в піклувальний комітет римо-католицької церкви: у 1827 р. ним був обраний сардинський підданий Антоніо Спада [2, арк. 16зв], у 1858 р. генеральний сардинський консул Габріель Галатері [32], у 1893 р. від італійців синдиком був купець 2-ої гільдії Септимій Вернетта [13, с. 46].

Робили пожертви на користь церкви і представники італійської громади. У 1814 р. Сільвестр дель Сассо заповів Одеській католицькій церкві 1 600 крб. [5, арк. 372зв]. У 1858 р. купець 1-ої гільдії Карло Рокко був нагороджений орденом Св. Сільвестра за значну допомогу одеській католицькій церкві [31].

Пожертви, що робили італійські консули, пояснювалися не лише тим, що іноземні уряди підтримували католицизм в Україні, а тим, що місцева католицька церква допомагала в роботі консульства: видала італійським підданам метричні свідоцтва про народження, шлюб, смерть. Ці документи були необхідні для реєстрації у консульстві і отриманні документів для постійного проживання в Одесі або поверненню до Італії.

Італійські генеральні консули від імені своїх урядів матеріально підтримували створення або відновлення католицьких парафій в інших містах, що знаходилися

під юрисдикцією їхнього консульства в Одесі, наприклад, храми в Керчі, Бердянську тощо. Католицька громада Керчі нараховувала всього 30 родин, більшість з яких були італійцями. У 1830 р. місцевий сардинський консул і італійська громада стали ініціаторами побудови католицького храму, який освятили 19 березня 1840 р. Архітектором цієї церкви був Олександр Дігбі [34, р. 5]. Сардинський уряд виділив у 1831 р. на її спорудження 1 000 лір [28].

У 1850–х рр. уряди італійських держав допомагали католицькій церкві у Бердянську: генеральний сардинський консул Антоніо Репетто зробив пожертву від імені короля в 1 000 лір приходу в Бердянську [29], римський консул Лучано Міланта від імені Папської держави – 50 франків [22].

Але не завжди в консулів і парафіян складалися гарні стосунки з головою місцевої церкви. В 1840 р. генеральному неаполітанському консулу Феліксу де Рібасу довелося втрутитися в конфлікт, що стався між неаполітанським віце-консулом в Таганрозі Яковом де Россі і куратором римо-католицької церкви Фердинандом Кербедзом. Його особистий конфлікт з віце-консулом Яковом де Россі призвів до того, що у 1841 р. 25 італійців різного підданства (Доменіко де Россі, Андреа Амореті, Людовік Розакута, Джорджо Педемонте, Андреа Сангвінетті та ін.), зокрема і купці 1-ої гільдії, виступили проти Ф. Кербедза у листі до митрополита [18].

Як вже було зазначено вище, італійці склали значну частину католиків в місті й впливали на розвиток католицької церкви в Одесі. Тому наявність католицького священника-італійця у місті була необхідною, а знання італійської мови було важливим чинником при виборі кандидата. Так, у 1829 р. при затвердженні прелата Іоанна Щитта на посаду настоятеля одеської католицької церкви зауважували, що він «був довгий час в чужих краях, особливо в Римі, і знає італійську і французьку мови, такі необхідні у цій місцевості» [2, арк. 31зв].

Духівником молитовного будинку, що на початку XIX ст. служив парафіянам за храм, був італієць Андреа Арціолі [1, с. 135]. Після будівництва в 1804 р. в Одесі католицького собору Успіння Богородиці його настоятелем став італійський священник Агостіно Дженарі [1, с. 135].

Шанованим серед одеситів за свою віротерпимість та благодійну діяльність був священник Ансельмо Бернуцци, який проживав у місті з вересня 1825 р. і належав до ордену капучинів [2, арк. 23]. Духовну службу він суміщав з учителюванням на посаді католицького законовчителя у Рішельєвському ліцеї [1, с. 135]. З 1824 р. в Одесі також проживав ще один священник капучинського ордену Вікентій д'Урбаній. У 1826 р. голова Одеської церкви Р. Сельвана, що належав до конкуруючого домініканського ордену, рекомендував графу Ф. Палену відправити Вікентія до Грузії, адже у місті вже є священник капучинського ордену – Ансельм [2, арк. 23]. Одеське римо-католицьке товариство також звернулося до графа Ф. Палена з проханням залишити В. д'Убранія через те, що він і Ансельм «потрібні церкві і більшій частині одеських католиків, які майже всі іноземці» [2, арк. 36]. У 1828 р. В. д'Убраній був затверджений на посаді вікарія італійської нації, а А. Бернуцци синдики запропонували призначити священником для французькомовних парафіян, адже французькомовний священник давно був відсутній, а

Ансельм добре володів цією мовою. Також синдики вказували, що ці два священики капуцинського ордену користуються більшою повагою серед одеських парафіян, ніж домініканці [2, арк. 42].

В другій половині XIX ст. парафіяльним священиком Одеського римо-католицького костелу став італійській підданий Енріко (Генріх в російськомовних джерелах) Россі. Е. Россі народився в П'яченці в 1834 р., закінчив Болонський університет [4, арк. 17–18]. Бувши куратором італійської нації в Одеському костелі та постійним членом Італійського благодійного товариства, Генріх Россі опікувався членами італійської громади.

Італійська громада стояла також у витоків створення католицької школи Одеси. У 1846 р. генеральний консул Королівства Обох Сицилій звертався до уряду своєї держави з проханням виділити кошти на створення школи при католицькій церкві, яка, на його думку, стала б чудовим навчальним закладом для 20 дітей неаполітанських підданих. Пожертва мала складати 15–20 крб. сріблом щомісяця, її вже зробили його колеги – австрійським і римський консули [21]. Такий самий внесок на розвиток школи став робити і сардинський генеральний консул Г. Галатері з 1858 р. Італійське благодійне товариство Одеси, що діяло з 1863 р. і до складу якого входили найбільш поважні та заможні члени італійської громади, також підтримувало цю школу. У її залі з кінця XIX ст. навіть проводилися засідання цього товариства.

Підтримка католицької школи була вкрай важливою, адже цей навчальний заклад був одним з небагатьох, де вивчалася італійська мова, а отже став головним початковим закладом для дітей з італомовних родин. Наприклад, 1888 р. в такій школі навчалися 38 італійських підданих при загальній кількості 480 учнів. Варто зауважити, що з цих 38 учнів 18 походили з бідних родин, а тому навчалися безкоштовно і забезпечувалися книжками та потрібними засобами для навчання. Тому на Асамблеї Італійського благодійного товариства 1889 р. було вирішено виділити суму в розмірі 200 крб. на допомогу школі [33, р. 7].

Отже, члени італійської громади Одеси долучилися до становлення римо-католицької церкви у місті у XIX ст. Консульства італійських держав від імені свого уряду виділяли кошти на підтримку і побудову церков в Одесі та інших містах Південної України, утримання одеської католицької школи тощо. Члени італійської громади користувалися повагою і нерідко обиралися до піклувального комітету римо-католицької церкви.

Список використаних джерел

1. Бачак К. Ю. Італійська еміграція в Україні наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст. – К.: Знання України, 2004. – 300 с.
2. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф.1. – Оп.190 за 1826 р. – Спр.22.
3. Там само. – Ф.2. – Оп.6. – Спр.600.
4. Там само. – Ф.2. – Оп.8. – Спр.1794.
5. Там само. – Ф.18. – Оп.1. – Спр.144.
6. Там само. – Ф.37. – Оп.13. – Спр.400.
7. Там само. – Спр.401.
8. Там само. – Спр.402.
9. Діанова Н. Розвиток римо-католицької церкви в Одесі у XIX ст. (на матеріалах Державного архіву Одеської області) // Чорноморська минушина. – 2016. – Вип.11. – С.39–48.
10. Діанова Н. М. Роль католицького населення міст Південної України в першій половині XIX ст. // Записки історичного факультету. – Одеса, 2008. – Вип.19. – С.171–181.

11. Діанова Н. М. Формування населення міст Південної України у дореформений період (кінець XVIII ст. – 1861 р.): дис.. канд. іст. наук: 07.00.01 / Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2003. – 208 с.

12. Діанова Н. М. Формування етно-конфесійної структури населення міст Південної України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): – Одеса: Астропринт, 2010. – 176 с.

13. Новоросійський календарь на 1893 год. Издаваемый Одесским городским общественным управлением. – Одесса: тип. В. В. Кирхнера, 1892. – 141+156+20 с.

14. О браках христиан неправославного исповедания между собой и с лицами исповедания православного // Свод законов Российской империи. – Т.10. – Ч.1.: Гражданские законы. – Ст.67.

15. О восприимении духовенству римо-католического исповедания обращать людей православного исповедания обращать людей в свою веру. // Полное собрание законов Российской империи (далі – ПСЗРИ). – Собрание 2. – Т.6. – №3908.

16. О дозволеннии свободного богослужения всем христианским вероисповеданиям в России // ПСЗРИ. – Собрание 1. – Т.9. – №6693.

17. Шишмарев В. Ф. Романские поселения на юге России. – Ленинград: Наука, 1975. – 278 с.

18. Archivio di Stato di Napoli/Ministero degli Esteri (A.S.N./M.E.). – F.7137, D. Rossi, P. Rocco et alii, agosto 1841.

19. A.S.N./M.E. – F.7138, Il principe di Santa Severina al Ministero degli affari esteri, 20 novembre / 2 dicembre 1846.

20. A.S.N./M.E. – F.7138, Il Principe di Santa Severina al Principe di Scilla, 20 marzo 1847.

21. A.S.N./M.E. – F.7139, M. Nugnes di S. San Secondo al Marchese Fortunato, 2 gennaio 1852.

22. A.S.N./M.E. – F.7139, M. Nugnes di S. San Secondo al Marchese Fortunato, 11/23 gennaio 1852.

23. L'Archivio di Stato di Torino (A.S.T./Materie politiche per rapporto all'Esterio (M.E.)/Consolati Nazionali (C.N.)), Odessa, marzo 1, L. Dattili al Ministero degli Affari Esteri, 30 novembre 1818.

24. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 1, L. Chirico, L. Pezzer, M. Lucovich al Conte Dattili, 24 dicembre 1818.

25. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 1, L. Dattili al Ministero degli Affari Esteri, 29 febbraio 1819.

26. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, G. Milanta al Conte della Torre, 25 febbraio 1831.

27. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, Copia della dichiarazione di Nestore Sviatencoff, 24 marzo 1831.

28. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, G. Milanta al Conte della Torre, 4 giugno 1831.

29. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 4, L. Milanta al Conte della Margarita, 4 settembre 1840.

30. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, Cav. d'Andreis al Cav. M. d'Azeglio, 16 giugno 1852.

31. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, G. Galateri al Conte di Cavour, 27 aprile 1857.

32. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, A. Repetto al Conte di Cavour, 1 ottobre 1858.

33. Assemblea Generale della Società Italiana di Beneficenza a Odessa 1888, anno III della fondazione. – Odessa: Tipografia A. Schultze, 1889. – 23 p.

34. Boico G. G., Vignoli G. L'olocausto sconosciuto. Lo sterminio degli italiani di Crimea. – Seconde edizione. – Roma: Settimo Sigillo-Europa Lib. Ed, 2009. – 63 p.

35. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 10 ottobre.

36. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 13 ottobre.

37. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 16 ottobre.

Reference

1. Bacak K. Ju. Italijs'ka emigracija v Ukrai'ni naprykinci XVIII – u pershij tretyni XIX st. – K.: Znannja Ukrai'ny, 2004. – 300 s.
2. Derzhavnyj arhiv Odes'koi' oblasti (dali – DАОО). – F.1. – Op.190 za 1826 r. – Spr.22.
3. Tam samo. – F.2. – Op.6. – Spr.600.
4. Tam samo. – F.2. – Op.8. – Spr.1794.
5. Tam samo. – F.18. – Op.1. – Spr.144.

6. Tam samo. – F.37. – Op.13. – Spr.400.
 7. Tam samo. – Spr.401.
 8. Tam samo. – Spr.402.
 9. Dianova N. Rozvytok rymo–katolyc'koi' cerkvy v Odesi u XIX st. (na materialah Derzhavnogo arhivu Odes'koi' Oblasti) // Chornomors'ka mynushyna. – 2016. – Vyp.11. – S.39–48.
 10. Dianova N. M. Rol' katolyc'kogo naselennja mist Pivdennoi' Ukrai'ny v pershij polovyni XIX st. // Zapysky istorychnogo fakul'tetu. – Odesa, 2008. – Vyp.19. – S.171–181.
 11. Dianova N. M. Formuvannja naselennja mist Pivdennoi' Ukrai'ny u doreformenij period (kinec' XVIII st. – 1861 r.).: dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Odes'kyj nacional'nyj un–t im. I. I. Mechnykova. – Odesa, 2003. – 208 s.
 12. Dianova N. M. Formuvannja etno–konfesijnoi' struktury naselennja mist Pivdennoi' Ukrai'ny (kinec' XVIII – persha polovyna XIX st.):. – Odesa: Astropynt, 2010. – 176 s.
 13. Novorossijskij kalendar' na 1893 god. Izdavaemyj Odesskim gorodskim obshhestvennym upravleniem. – Odesa: tip. V. V. Kirhnera, 1892. – 141+156+20 s.
 14. O brakah hristian nepravoslavnogo ispovedanija mezhdu soboj i s licami ispovednanija pravoslavnogo // Svod zakonov Rossijskoj imperii. – T.10. – Ch.1.: Grazhdanskije zakony. – St.67.
 15. O vosprishhenii duhovenstvu rimo–katolicheskogo ispovedanija obrashhat' ljudej pravoslavnogo ispovedanija obrashhat' ljudej v svoju veru. // Polnoe sobranie zakonov Rossijskoj imperii (dali – PSZRI). – Sobranie 2. – T.6. – №3908.
 16. O dozvolenni svobodnogo bogosluzhenija vsem hristianskim veroispovedanijam v Rossii // PSZRI. – Sobranie 1. – T.9. – №6693.
 17. Shishmarev V. F. Romanskije poselenija na jube Rossii. – Leningrad: Nauka, 1975. – 278 s.
 18. Archivio di Stato di Napoli/Ministero degli Esteri (A.S.N./M.E.). – F.7137, D. Rossi, P. Rocco et alii, agosto 1841.
 19. A.S.N./M.E. – F.7138, Il principe di Santa Severina al Ministero degli affari esteri, 20 novembre / 2 dicembre 1846.
 20. A.S.N./M.E. – F.7138, Il Principe di Santa Severina al Principe di Scilla, 20 marzo 1847.
 21. A.S.N./M.E. – F.7139, M. Nugnes di S. San Secondo al Marchese Fortunato, 2 gennaio 1852.
 22. A.S.N./M.E. – F.7139, M. Nugnes di S. San Secondo al Marchese Fortunato, 11/23 gennaio 1852.
 23. L'Archivio di Stato di Torino (A.S.T./Materie politiche per rapporto all'Estero (M.E.)/Consolati Nazionali (C.N.), Odessa, marzo 1, L. Dattili al Ministero degli Affari Estero, 30 novembre 1818.
 24. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 1, L. Chirico, L. Pezzer, M. Lucovich al Conte Dattili, 24 dicembre 1818.
 25. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 1, L. Dattili al Ministero degli Affari Estero, 29 febbraio 1819.
 26. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, G. Milanta al Conte della Torre, 25 febbraio 1831.
 27. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, Copia della dichiarazione di Nestore Sviatencoff, 24 marzo 1831.
 28. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 3, G. Milanta al Conte della Torre, 4 giugno 1831.
 29. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 4, L. Milanta al Conte della Margarita, 4 settembre 1840.
 30. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, Cav. d'Andreis al Cav. M. d'Azeglio, 16 giugno 1852.
 31. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, G. Galateri al Conte di Cavour, 27 aprile 1857.
 32. A.S.T./M.E./C.N., Odessa, marzo 6, A. Repetto al Conte di Cavour, 1 ottobre 1858.
 33. Assemblée Generale délia Società Italiana di Beneficenza a Odessa 1888, anno III della fondazione. – Odessa: Tipografia A. Schultze, 1889. – 23 p.
 34. Boico G. G., Vignoli G. L'olocausto sconosciuto. Lo sterminio degli italiani di Crimea. – Seconde edizione. – Roma: Settimo Sigillo–Europa Lib. Ed, 2009. – 63 p.
 35. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 10 ottobre.
 36. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 13 ottobre.
 37. Immigrazioni, emigrazione e colonie nella Russia meridionale // Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia. – 1877. – 16 ottobre.

Fedenko O. O., senior researcher, State Archive of the Odesa Region (Ukraine, Odessa), fedenkoolena@gmail.com

Italians in the formation and support of the Roman Catholic community of Odesa in the 19th century

The article deals with the issue of the participation of Italian subjects in the formation of the Catholic community in Odesa and the promotion of the Roman Catholic Church in the Southern Ukraine. The sources of the study were the documents of the State Archives of Odesa region and the Turin State Archives. During the study, it was discovered that the members of the Italian community of Odesa materially supported the creation and operation of Roman Catholic churches and stood at the origins of the Catholic school in Odesa. The author explained that the venerable members of the Italian community were priests (A. Denarius, A. Bernucci, V. d'Urbania, E. Rossi), who served worship for both permanent residents of the city of Italian subjects and crews of Italian vessels. The author explained that because of the religious policy of the Russian Empire, which required the christening of children from mixed slugs in Orthodoxy, the Italian community of Odesa at the end of the 19th century consisted half of the Orthodox, which led to rapid assimilation with Russian subjects.

Keywords: Catholic Church, Italians, consul, Odesa.

* * *

УДК 94:351.825(477.83/.86)«1901/1914»

Янюк І.,

здобувач кафедри стародавньої та середньовічної історії, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, методист Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (Україна, Тернопіль), Janjuk1992@gmail.com

Українська кредитна кооперація і парцеляційні процеси у Східній Галичині на початку ХХ ст.

Досліджено трансформацію особливостей функціонування української кредитної кооперації та парцеляції поміщицької земельної власності (поділу великих маєтків на маленькі ділянки з метою подальшого продажу) у контексті соціально–економічних процесів, які відбувалися у Східній Галичині упродовж початку ХХ ст. – 1914 р. Автором проаналізовано стан розвитку та основні напрями діяльності української кредитної кооперації у Східній Галичині у зазначений час. Визначено місце парцеляції в економічній структурі Східної Галичини означеного періоду. Досліджено зв'язок українських фінансово–кредитних установ із парцеляційними процесами, які відбувалися у Східній Галичині у зазначений час. Висвітлено участь верхівки українського греко–католицького духовенства в українському кооперативному русі, зокрема, у фінансово–кредитній кооперації та їх внесок у розбудову української парцеляції у Східній Галичині. Розкрито вплив соціально–економічних процесів на українську кредитну кооперацію та парцеляцію.

Ключові слова: товариство «Земля», кооперативний банк «Земля», парцеляція, земельна ділянка, село, кооператив, фінанси, український кооперативний рух, банк.

Актуальність дослідження української кредитної кооперації та парцеляції у Східній Галичині на початку ХХ ст. – 1914 р. полягає у невеликій кількості досліджень на цю тему та суспільному запиті на дослідження соціально–економічної історії українського народу.

Наукова новизна ґрунтується на тому, що автор статті використав неопубліковані архівні джерела, які зберігаються у Центральному державному архіві України у м. Львові (далі – ЦДАЛ України) та обласних державних архівах.

Мета дослідження – проаналізувати особливості функціонування української кредитної кооперації та проведення парцеляції у Східній Галичині упродовж початку ХХ ст. – 1914 р.

Для досягнення поставленої мети автор поставив такі завдання: дослідити діяльність української кредитної кооперації у Східній Галичині у зазначений період,